

EESTI MUUSIKA-
JA TEATRIAKADEEMIA

Tallinn
muusikalinn

Benjamin Britten

„Sõjareekviem“

80 aastat Tallinna märtsipommitamisest

9.03.2024 – 20.00

Kaarli kirik

Benjamin Britten. „Sõjareekviem“

80 aastat Tallinna märtsipommitamisest

Solistid **Arete Kerge** (sopran), **Mati Turi** (tenor), **Taavi Tampuu** (bariton)

Rahvusooper Estonia poistekoor ja noormeestekoor

(dirigent Hirvo Surva)

Tartu Ülikooli Akadeemiline Naiskoor

(dirigent Triin Koch)

Kammerkoor Collegium Musicale

(dirigent Endrik Üksvärav)

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia koor

(koormeistrid Lisanna Laansalu,

Stijn Josephus Claerhoudt, Zhizhong Xie, Kristin Pintson)

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia sümfooniaorkester

(kontsertmeister Marii Piirsalu) ja **sinfonietta**

(kontsertmeister Ingel Mättas)

Orelil **Olga Opryshko**

Dirigent **Toomas Kapten**

Benjamin Britten (1913–1976)

Tekst: surnutemissa ja Wilfred Oweni luuletused

„Sõjareekviem“ *op.* 66 (1961)

I REQUIEM AETERNAM

Chorus

Requiem aeternam dona eis

Domine; et lux perpetua luceat eis.

Boys

Te decet hymnus, Deus in Sion:

et tibi reddetur votum

in Jerusalem;

exaudi orationem meam,

ed te omnis caro veniet.

Tenor

*What passing bells for these
who die as cattle?*

*Only the monstrous anger
of the guns.*

*Only the stuttering rifles' rapid rattle
can patter out their hasty orisons.*

No mockeries for them

from prayers or bells,

nor any voice of mourning

Save the choirs, –

*The shrill, demented choirs
of wailing shells;*

*and bugles calling for them
from sad shires.*

*What candles may be held
to speed them at all?*

I REQUIEM AETERNAM

Koor

Igavest rahu anna neile Issand

ja igavene valgus paistku neile.

Poisid

Sulle, Jumal, kõlab kiituslaul Siionis

ja Sulle tuuakse ohvriande

Jeruusalemmas;

võta kuulda mu palvet,

Sinu poole püüdleb kõik loodu.

Tenor

*Mis leinakellad helisevad neile,
kes surevad kui loomakari?*

*Ainult kahurite koletislik viha,
ainult kogelevate püsside kiire lõgin*

võib neile maha vuristada

rutakad palved

Ei pilkeid neile

palveis ega kelladelt,

ei ainust leinahäält,

vaid koorid,

ulguvate mürskude kiledad,

hullunud koorid;

ja pasunad kutsumas neid

kurbadest maakondadest.

Mis küünlaid nende

tee äärde süüdata?

*Not in the hands of boys,
but in their eyes
shall shine the holy glimmers
of good-byes.
The pallor of girls' brows
shall be their pall;
their flowers the tenderness
of silent minds and each slow dusk
a drawing-down of blinds.*

Chorus

Kyrie eleison.

Christe eleison.

Kyrie eleison.

II DIES IRAE

Chorus

*Dies irae, dies illa,
solvet saeculum in favilla:
teste David cum Sibylla.
Quantus tremor est futurus,
quando Judex est venturus,
cuncta stricte discussurus!
Tuba mirum spargens sonum
Per sepulchra regionum,
Coget omnes ante thronum.
Mors stupebit et natura,
Cum resurget creatura,
Judicanti responsura.*

Baritone

*Bugles sang,
saddening the evening air;*

*Mitte poiste kätes,
vaid silmis
särab hüvastijätu püha helk.
Kahvatus tütarlaste laupadel
on nende surilina;
nende lilledeks
on vaikijate õrnus,
ning iga pikaldane videvik
tõmbab varikatted alla.*

Koor

Issand halasta.

Kristus halasta.

Issand halasta.

II DIES IRAE

Koor

*Viha päev, nutupäev on see,
kui maailm muutub tuhaks,
nagu Taavet ja Sibylla tunnistavad.
Milline on see hirm,
kui ilmub kohtumõistja
kõiki karmilt karistama!
Pasun hüüab valjult
läbi surmariigi,
kutsub kõiki trooni ette.
Surm ja loodus tarduvad
kui surnud üles tõusevad,
et anda vastust kohtumõistjale.*

Bariton

*Pasunad laulsid,
täites õhtuõhu kurbusega;*

*and bugles answered,
sorrowful to hear.
Voices of boys were by the river-side.
Sleep mothered them;
and left the twilight sad.
The shadow of the morrow
weighed on men. Voices of old
despondency resigned, bowed by
the shadow of the morrow, slept.*

Soprano

*Liber scriptus proferetur,
in quo totum continetur,
unde mundus judicetur.
Judex ergo sum sedebit,
Quidquid latet, apparebit:
nil inultum remanebit.*

Chorus

*Quid sum miser tunc dicturus?
Quem patronem rogaturus,
cum vix justus sit securus?*

Soprano and Chorus

*Rex tremendae majestatis,
qui salvandos
salvas gratis,
salva me, fons pietatis.*

Tenor and Baritone

*Out there, we've walked quite
friendly up to Death:
Sat down and eaten with him,
cool and bland, –*

*ja pasunad vastasid,
kurb oli seda kuulda.
Jõe äärest kostsid poiste hääled.
Uni hellitas neid kui ema;
ja jättis videviku kurvalt maha.
Hommiku vari lasus raskelt meestel.
Vana meelegeite hääled taandusid,
kummardasid hommiku
varju ees, uinusid.*

Sopran

*Loetakse ette raamat,
kus on kirjas kõik,
mis maailmas on tehtud.
Kohtumõistja istub maha
ja teeb ilmsiks kõik varjatu,
unustamata midagi.*

Koor

*Mida ma vilets siis ütlen?
Millist pühakut hüüan appi,
kui õiglasedki pole muretud?*

Sopran ja koor

*Hirmus, majesteetlik Kuningas,
kes Sa päästetavaid
päästad armuga,
päästa mind, halastuse allikas.*

Tenor ja bariton

*Seal väljas kõndisime
sõbralikult Surma juurde;
istusime temaga ja sõime,
külmalt, asjalikult, –*

*pardoned his spilling
mess-tins in our hand.
We've sniffed the green thick
odour of his breath, –
our eyes wept, but our
courage didn't writhe.
He's spat at us with bullets
and he's coughed Shrapnel.
We chorused when he sang aloft;
we whistled when he
shaved us with his scythe.
Oh, Death was never enemy of ours!
We laughed at him,
we leagued with him, old chum.
No soldier's paid to kick
against his powers.*

Chorus

*Recordare Jesu pie,
quod sum causa tuae viae:
ne me perdas illa die.
Quarens me, sedisti lassus:
Redemisti crucem passus:
Tantus labor non sit cassus.
Ingemisco, tamquam reus,
culpa rubet vultus meus:
supplicant parce Deus.
Qui Mariam absolvisti,
et latronem exaudisti,
mihi quoque spem dedisti.
Inter oves locum praesta,
et ab haedis me sequestra
statuens in parte dextra.
Confutatis maledictis,*

*andestasime tal', kui ta välipudelid
me pihus ümber ajas.
Me nina krimpsutasime
ta roheline paksu hingeõhu peale,
me silmad nutsid, kuid me vaprus
ei löön'd vankuma.
Ta sülitas me pihta kuule ja kõhis.
Me laulsime ta kõrgele soolole
kooris kaasa;
me vilistasime sel ajal,
kui ta vikatiga meil habet ajas.
Oo, Surm ei olnud kunagi me
vaenlane! Me naersime ta üle,
me sõlmisime liidu tema, vana
semuga. Ükski sõdur ei saa makstud
selle eest, et rabeleb ta võimu vastu.*

Koor

*Mäleta, halastaja Jeesus,
et olen Sinu teekonna põhjus.
Ära hukka mind sel päeval.
Otsisid mind väsimata,
lunastasid piineldes ristil:
ärgu olgu see vaev asjatu.
Ohkan, sest olen rängalt süüdi,
minu palgeid katab häbipuna:
Jumal, anna anujale armu.
Sa vabastasid Maarja patust,
ja võtsid röövliit kuulda
andsid minulegi lootust.
Hoia mulle koht lammaste
hulgas eraldi sikkudest
ja pane istuma paremale käele.
Süüdlased on ära neetud,*

flammis acribus addictis,
voca me sum benedictis.
Oro supplex et acclinis,
cor contritum quasi cinis:
gere curam mei finis.

Baritone

*Be slowly lifted up,
thou long black arm,
great gun towering toward Heaven,
about to curse;
reach at that arrogance
which needs thy harm,
and beat it down before
its sins grow worse.
But when thy spell be cast
complete and whole,
may God curse thee,
and cut thee from our soul!*

Chorus

Dies irae, dies illa,
solvet saeculum in favilla:
teste David cum Sibylla.
Quantus tremor est futurus,
quando Judex est venturus,
cuncta stricte discussurus!

Soprano and Chorus

Lacrimosa dies illa,
qua resurget ex favilla
judicandus homo reus:
huic ergo parce, Deus.

ja mõistetud leegipiinale,
mind aga kutsu õnnistatute hulka.
Palun ja anun kummargil,
süda piinas kõrbemas:
hoolitse mu lõpu eest.

Bariton

*Tõuse aeglaselt,
sa pikk must käsivars,
suur kahur, tornina taevasse tõusev
valmis needma;
ulatu selle jultumuseni,
mis vajab seda, et talle häda teeksid
ja löö ta põrmu, enne
kui ta patud kasvavad.
Aga kui su lummus
peaks me peale langema,
needku Jumal sind
ja lõigaku sind välja meie hingest!*

Koor

Viha päev, nutupäev on see,
kui maailm muutub tuhaks,
nagu Taavet ja Sibylla tunnistavad.
Milline on see hirm,
kui ilmub kohtumõistja
kõiki karmilt karistama!

Sopran ja koor

Pisaraterohke päev,
mil tõuseb tuhast
kohtumõistmiseks patune inimene:
halasta siis minu peale, Jumal.

Tenor

*Move him into the sun –
gently it touch awoke him once,
at home, whispering of
fields unsown.
Always it woke him, even in France,
until this morning and this snow.
if anything might rouse him now
the kind old sun will know.*

Soprano and Chorus

Lacrimosa dies illa...

Tenor

*Think how it wakes the seeds –
woke, once, the clays of a cold star.
Are limbs, so dear-acheived, are
sides, full-nerved – still warm –
too hard to stir?
Was it for this the clay grew tall?*

Soprano and Chorus

qua resurget ex favilla...

Tenor

Was it for this the clay grew tall?

Soprano and Chorus

...judicandus homo reus.

Tenor

*O what made fatuous sunbeams toil
to break earth's
sleep at all?*

Tenor

*Viige ta päikese kätte –
selle puudutus äratas ta kodus kord,
sosistades söötis põldudest.
Päike äratas ta alati,
isegi Prantsusmaal,
kuni selle hommiku ja selle lumeni.
Kui miski võiks ta nüüdki äratada,
siis teab seda vana hea päike.*

Sopran ja koor

Pisaraterohke päev...

Tenor

*Mõelge, kuis ta äratab seemned –
äratas kord külma tähe põrmud.
Ka jäsemeid, nii kallilt saaduid,
kas erke külgi – ikka veel sooje –
on liialt vaevaline saada liikuma?
Kas sellepärast sirgus põrm?*

Sopran ja koor

mil tõuseb tuhost...

Tenor

Kas sellepärast sirgus põrm?

Sopran ja koor

...kohtumõistmiseks patune inimene

Tenor

*Oo, mis pani alpe päikesekiiri
vaeva nägema,
et üldse maa und häirida?*

Chorus

Pie Jesu Domine, dona eis requiem.

Amen.

III OFFERTORIUM

Boys

Domine Jesu Christe, Rex gloriae,

libera animas omnium fidelium

defunctorum de poenis inferni,

et de profundo lacu:

libera eas de ore leonis,

ne absorbeat eas tartarus,

ne cadant in obscurum.

Chorus

Sed signifer sanctus Michael

repraesentet eas in lucem sanctam:

quam olim Abrahae promisisti,

et semini ejus.

Tenor and Baritone

So Abram rose,

and clave the wood, and went,

and took the fire with him,

and a knife.

And as the sojourned both

of them together

Isaac the first-born spake and said:

„My Father, behold the preparations,

fire and iron

but where the lamb

for this burnt-offering?“

Then Abram bound the youth

Koor

Helde Jeesus, anna meile rahu.

Aamen.

III OFFERTORIUM

Poisid

Issand, Jeesus Kristus, Aukuningas,

vabasta kõik lahkunud

usklike hinged

põrgupiinadest

ja kaduviku sügavusest,

päästa nad lövi lõugade vahelt,

et surmavald ei neelaks neid.

Koor

Lipukandja püha Miikael

juhtigu neid pühasse valgusesse,

mida kord töötasid

Aabramile ja tema soole.

Tenor ja bariton

Ja Aabram tõusis,

lõhkus puud ja läks

ja võttis kaasa

tule ja noa.

Ja kui nad mõlemad

üheskoos teel olid,

rääkis esmasündinud lisak ja ütles:

„Mu isa, vaata

siin on tuli ja raud,

aga kus on tall

põletusohvri jaoks?“

Siis Aabram sidus rihmade ja

*with belts and straps,
and builded parapets
and trenched there,
and stretched forth the knife
to slay his son.
When lo! and angel called him
out of heaven, saying:
„Lay not thy hand upon the lad,
neither do anything to him. Behold,
a ram, caught in a thicket by its
horns; offer the Ram of Pride
instead of him.”
But the old man would not so,
but slew his son, –
and half the seed of Europe,
one by one.*

Boys

Hostias et preced tibi Domine
laudis offerimus; tu suscipe pro
animabus illis, quarum hodie
memoriam facimus:
fac eas, Domine,
de morte transire ad vitam.
Quam olim Abrahae promisisti
en semini ejus.

Chorus

...quam olim Abrahae promisisti
et semini ejus.

*vöödega kinni oma poja
ja ehitas kaitsevallid ja kaevikud
ja sirutas ette noa,
et oma poega tappa.
Ja vaata! Ingel hüüdis teda
taevast, öeldes:
„Ära pane kätt oma poisi külge
ja ära tee temale midagi.
Vaata, jää rägastikus
sarvipidi kinni;
ohverda uhkuse jää
tema asemel.”
Aga vana mees ei tahtnud nõnda,
vaid tappis oma poja, –
ja pool Euroopa seemnest,
üksteise järel.*

Poisid

Toome Sulle, Issand, tänuohvreid
ja palveid; võta need vastu
nende hingede pärast,
keda me täna mälestame.
Juhata nad, Issand,
surma kaudu ellu,
nii nagu sa töotasid Aabramile
ja tema soole.

Koor

...nii nagu Sa töotasid Aabramile
ja tema soole.

IV SANCTUS

Soprano and Chorus

Sanctus, sanctus, sanctus

Dominus Deus Sabaoth.

Pleni sunt caeli et terra gloria tua,
hosanna in excelsis.

Sanctus.

Benedictus qui venit

in nomine Domini.

Hosanna in excelsis. Sanctus.

Baritone

*After the blast of lightning
from the East,
the flourish of loud clouds,
the Chariot Throne;
after the drums of time
have rolled and ceased,
and by the bronze west long
retreat is blown,
shall life renew these bodies?*

Of a truth

*all death will He annul,
all tears assuage? –*

*Fill the void veins of Life
again with youth, and wash,
with an immortal water, Age?*

*When I do ask white Age
he saith not so:*

„My head hangs weighed with snow.“

*And when I hearken to the Earth,
she saith:*

„My fiery heart shrinks, aching.

IV SANCTUS

Sopran ja koor

Püha, püha, püha

on Issand, taevavägede Jumal.

Taevas ja maa on täis Sinu au,
hoosianna kõrges.

Püha.

Õnnistatud olgu,

kes tuleb Issanda nimel.

Hoosianna kõrges. Püha.

Bariton

*Pärast välgulõõma idast,
kõmavaid madalaid pilvi,
sõjavankrite valitsemisaega;
pärast Aja trummide
kõmistemist ja vaikimist
ja kui pronksjast läänest
on puhutud taganemissignaali,
kas siis elu teeb
need kehad taas uueks?*

Kas ta tõesti

*teeb tühiseks surma,
kõik pisarad leevendab? –*

*Täidab elu tühjad veenid
taas noorusega, ja peseb
Aja puhtaks eluveega?*

*Kui ma valgelt Ajalt seda küsin,
vastab ta:*

„Mu pea on longus raske lume all.“

*Ja kui ma kuulatan Maad,
ütleb ta:*

*„Mu lõõmav süda tõmbub valust
kokku.*

It is death.

Mine ancient scars shall not be glorified, nor my titanic tears, the sea, be dried."

V AGNUS DEI

Tenor

One ever hangs where shelled roads part. In this war He too lost a limb, but His disciples hide apart; and now the Soldiers bear with Him.

Chorus

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona eis requiem.

Tenor

Near Golgatha strolls many a priest, and in their faces there is pride that they were flesh-marked by the Beast by whom the gentle Christ's denied.

Chorus

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona eis requiem.

Tenor

The scribes on all the people shove and bawl allegiance to the state,

See on surm.

Ei ülistata minu vanu haavu, ega kuivatata mu hiigelpisarate merd."

V AGNUS DEI

Tenor

Ikka jäädakse sinna, kus pommitatud teed lahknevad. Selles sõjas kaotas ka Tema ühe jala, aga Tema jüngrid on peitu läinud; ja nüüd kannatavad sõdurid koos Temaga.

Koor

Jumala Tall, kes Sa maailma patud ära kannad, anna neile igavest rahu.

Tenor

Kolgata juures jalutavad preestrid, ja nende nägudel on uhkus, et nende ihul on Elaja märk, kelle nime juures leebe Kristus maha salati.

Koor

Jumala Tall, kes Sa maailma patud ära kannad, anna neile igavest rahu.

Tenor

Kirjutajad tõukavad kõik rahva kõrvale ja kisavad riigitruudusest,

Chorus

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
dona eis requiem.

Tenor

*but they who love the greater love,
lay down their life;
they do not hate.*

Chorus

...dona eis requiem.

Tenor

Dona nobis pacem.

VI LIBERA ME

Chorus

Libera mea, Domine,
de morte aeterna,
in die illa tremenda:
quando coeli movendi sunt et terra:
dum veneris judicare
saeculum per ignem.

Soprano and Chorus

Tremens factum sum ergo, et timeo
dum discussio venerit,
atque ventura ira.
Libera me, Domine,
de morte aeterna,
quando coeli movendi sunt it terra.
Dies illa, dies irae,
calamitatis et miseriae,

Koor

Jumala Tall, kes Sa maailma patud
ära kannad, anna neile igavest rahu.

Tenor

*kuid need, kes armastavad suurema
armastusega, ohverdavad oma elu,
nad ei vihka.*

Koor

...anna neile igavest rahu.

Tenor

Anna meile rahu.

VI LIBERA ME

Koor

Päästa meid, Jumal,
igavesest surmast,
sel hirmsal päeval,
kui taevas ja maa värisevad
ja Sina tuled
igavest kohut mõistma.

Sopran ja koor

Hirmuvärinais seisan Sinu ees,
sinu kohtumõistmine saab
osaks kõigele loodule.
Päästa meid, Jumal,
igavesest surmast,
kui taevas ja maa värisevad.
Nutupäev, viha päev,
Õnnetuse ja viletsuse päev,

Dies magna et amara valde.
Libera me, Domine.

Tenor

*It seems that out of battle
I escaped
down some profound
dull tunnel,
long since scooped
through granites which
titanic wars had groined.
Yet also there encumbered
sleepers groaned,
too fast in thought or death
to be bestirred.
Then, as I probed them,
one sprang up,
and stared
with piteous recognition
in fixed eyes,
lifting distressful hands
as if to bless.
And no guns thumped,
or down the flues made moan.
„Strange friend,” I said,
„here is no cause to mourn.”*

Baritone

*„None,” said the other,
„save the undone years,
the hopelessness.
Whatever hope is yours,
was my life also;
I went hunting wild*

Suur päev, täis muret ja kibedust.
Päästa mind, Jumal.

Tenor

*Mulle näis, et ma
põgenesin lahingust
mingit sügavat pimedat
tunnelit mööda,
mis oli aegu tagasi uuristatud
läbi hiiglaslike sõdade poolt
kokkukuhjatud graniidi.
Veel oigasid sealgi
vaevatud magajad,
liig sügavalt mõtteisse või surma
vajunud, et neid häirida saaks.
Aga siis, kui neid lähemalt uurisin,
hüppas üks püsti,
ja jäi ainiti vahtima,
haletsev äratundmine
tardunud silmis,
tõstes ahastunud käsi nagu
õnnistamiseks
Ja ükski kahur ei müristand'
ega oiand' ta toru.
„Võõras sõber,” ütlesin ma,
„leinata pole siin põhjust.”*

Bariton

*„Ei muud põhjust,” ütles too teine,
„kui kaotatud aastad,
lootusetud.
Iga su lootus
Oli minugi elu;
ma läksin metsikult jahtima*

after the wildest beauty in the world,
for by my glee might
many men have laughed,
and of my weeping
something had been left,
which must die now.
I mean the truth untold,
the pity of war,
the pity war distilled.
Now men will go content
with what we spoiled.
Or, discontent, boil boldly,
and be spilled.
They will be swift with swiftness
of the tigress, none will break ranks,
though nations trek from progress.
Miss we the march of
this retreating world
into vain citadels that are not
walled.
Then, when much blood
had clogged their chariot-wheels
I would go up and wash them
from sweet wells,
even from wells we sunk
to deep for war,
even from the sweetest wells
that ever were.
I am the enemy you killed,
my friend.
I knew you in this dark;
for so you frowned
yesterday through me as you
jabbed and killed.

kõige metsikumat ilu maailmas.
Minu rõõmust oleks
paljud saan'd naerda
ja mu nutust
oli üht-teist järele jäänd',
mis nüüd surema peab.
Ma mõtlen väljaütlemata tõde,
sõjaviletsust, armetust,
mille see esile tõi.
Nüüd rahulduvad inimesed sellega,
mis meie laostasime
või kui ei rahuldu, siis
keevad verejanust ja valavad verd.
Neil on ematiigri kiirus,
ükski neist ei astu rivist välja,
kuigi rahvad kalduvad progressist
kõrvale.
Jäägem meie maha sellest
taganeva maailma marsist
tsitadellidesse, mil ei ole müüre.
Siis kui rohke veri ummistaks
neil kaariku rattad,
astuks ma ligi ja peseks neid
magusaist kaevudest veega,
ka kaevudest, mis sõja ajal
liig sügavaks said puuritud,
ka kõige magusamaist kaevudest,
mis eales olnd'.
Ma olen see vaenlane, kelle sa
tapsid, mu sõber.
Ma tundsin su pimedas ära;
just nii sa põrnitsesid
eile, kui mu
läbi torkasid ja tapsid.

*I parried; but my hands
were loath and cold."*

Tenor and Baritone

„Let us sleep now..."

Boys, Chorus, Soprano

In paradisum deducant te Angeli;

in tuo adventu suscipiant

te Martyres,

et perducant te in civitatem

sanctam Jerusalem.

Chorus Angelorum te suscipiat,

et cum Lazaro quondam paupere

aeternam habeas requiem.

Boys

Requiem aeternam

dona eis, Domine:

Et lux perpetua luceat eis.

Chorus

In paradisum deducant...

Soprano

Chorus Angeloru, te suscipiat...

Tenor and Baritone

Let us sleep now.

Chorus

Requiescant in pace. Amen

*Ma tõrjusin; mu käed ei tõusnud,
olid külmad."*

Tenor ja bariton

„Las' meil uinuda nüüd..."

Poisid, koor, sopran

Inglid juhtigu sind paradiisi,

tema märtrid oma

auhiilguses võtku

sind vastu, juhatades sind

pühasse Jeruusalemma.

Inglikoovid võtku sind vastu

koos ülestõusnud Laatsarusega

igaveses rahus.

Poisid

Igavest rahu anna neile, Issand,

ja igavene valgus

paistku neile.

Koor

Inglid juhtigu sind...

Sopran

Inglikoovid võtku sind vastu...

Tenor ja bariton

Las' meil uinuda nüüd.

Koor

Igavene rahu. Aamen

„Kogu hoone oli tulelõõmas [...] kaetud tiheda pronksikarva suitsuga. Läbi selle võis näha kontsentreeritud leeki, põhjuseks põlev orel, mis oli kuulus oma pika ajaloo poolest, ulatudes aega, mil Händel sellel mängis.“
(Sissekanne Coventry katedraali aastaraamatust 16. novembril 1940)

Ööl vastu 14. novembrit 1940 sattus Inglismaa südames asuv 238 000 elanikuga Coventry tööstuslinn Saksa lennuväe massilise õhurünnaku alla. Hävitustöö tulemusena varises rusudeks suur osa kesklinnast, kaasaarvatud linna pärl – Püha Miikaeli katedraal kui inglise gootika üks silmapaistvamaid näiteid. Seda hoonet, millest jäi järele vaid karkass, ei ehitatud enam üles. Varemete kõrvale püstitati arhitekt Basil Spence'i kavandi järgi uus kirik, mis pühitseti sisse 1962. aasta maikuus. Selle suurejoonelise sündmuse jaoks esitati uue helitöö tellimus tollasele inglise tippheliloojale Benjamin Brittenile. Peagi viiekümneks saav Britten oli selleks ajaks teinud endale nime eelkõige ooperi- ja vokaalmuusika loojana, kelle rahvusvahelisele karjäärile oli andnud hoo sisse 1945. aastal Londonis ülimenukalt esietendunud ooper „Peter Grimes“.

Britten oli tuntud oma sõjavastase hoiaku tõttu. Ta oli koos oma elukaaslase Peter Pearsiga liitunud 1937. aastal ühendusega Peace Pledge Union, andes tötuse: „Ma loobun sõjast ja olen seetõttu otsustanud mitte toetada mingit sõda. Samuti olen otsustanud tegutseda selle nimel, et kõrvaldada kõik sõja põhjused.“ Kui 1939. aastal algas Teine maailmasõda, lahkusid Britten ja Pears veendunud patsifistidena Euroopast ja siirdusid Põhja-Ameerikasse, ent koduigatsus ajendas neid 1942. aastal vaatamata sõjamõllule siiski kodumaale tagasi pöörduma.

Idee komponeerida sõjavastane teos polnud Britteni jaoks uus – 1940. aastal oli ta kirjutanud sümfoonilise suuroopuse „Sinfonia da requiem“ Teises maailmasõjas hukkunute mälestuseks. Coventry katedraali sissepühitsemiseks tellitud uudisteose puhul pöördus ta selle teema juurde tagasi, lõpetades 1961. aasta detsembriks erakordselt mõjuvõimsa

ja monumentaalse „Sõjareekviemi” **op. 66**, mis sümboliseerib nii sõja mõttetust kui ka vajadust lepituse järele. Teose tekstiliseks aluseks võttis Britten traditsioonilise ladinakeelse surnutemissa, mille vahele põimis inglise sõjaväelase ja poeedi Wilfred Oweni (1893–1918) luuletused.

Esimese maailmasõja puhkedes oli Owen algul innukalt võitlejate ridadesse läinud, teeninud välja ohvritseri auastme ja vaprase medali. Lahinguõuduste vahetu tunnistajana muutus ta aga sõja suhtes kriitiliseks ning luulest sai tema jaoks väljund oma kaevikukogemuste edasiandmiseks. Owen hukkus sõjas kõigest 25-aastasena nädal enne vaherahu sõlmimist. Sissejuhatuses kujuteldavale luulekogule, mida poeet eluajal avaldada ei jõudnud, kirjutab ta:

Minu teema on sõda ja haledus, mida sõda tekitab.

Luule on selles haleduses.

Ometi ei ole need eleegiad sellele põlvkonnale kuidagi lohutavad.

Nad võivad seda olla järgmisele põlvkonnale.

Kõik, mida luuletaja täna saab teha, on hoiatada.

Need read võttis Britten oma „Sõjareekviemi” motoks, ühinedes luuletaja sooviga hoiatada tulevasi põlvkondi mõttetu verevalamise eest. Nagu ta ühes intervjuus selgitas, on teos pigem hüvituseks surnutele kui lohutuseks elavatele: „See on omamoodi heastamine. Just selles on „Sõjareekviemi” mõte.”

Britten kirjutas teose hiigelsuurele esituskoosseisule, mille liigendas erinevatele tasanditele. Esimesel tasandil seisavad tenori- ja baritonisolist, kes laulavad kammerorkestri saatel Oweni tekste, portreeterides sõjaohvreid. Teisel tasandil asuvad sakraaltekste esitavad sopranisolist ja segakoor koos sümfooniaorkestriga, kujutades rahvamassi. Surnutemissa tekste laulab ka kolmandal tasandil paiknev poistekoor orelil saatel, millest kostub süütute laste hää. Teose muusikalised pingeväljad tekivad nii

missatekstide ja Oweni sõjaluule lepitamatust vastuolust kui ka intensiivselt dramaatilisest ja dissonantsusesse kalduvast helikeelest, kulmineerudes majesteetlikus lõpuosas „Libera me”.

„Sõjareekviemi” esiettekandel 30. mail 1962 uues Coventry katedraalis pidid helilooja algse plaani kohaselt solistidena üles astuma briti tenor Peter Pears, saksa bariton Dietrich Fischer-Dieskau ja vene sopran Galina Višnevskaja, sümboliseerimaks Teises maailmasõjas suuri kaotusi kandnud kolme rahva omavahelist lepitust. Paraku ei saanud Višnevskaja välismaale sõiduks luba, mistõttu tema partiid esitas iiri lauljanna Heather Harper. Suurt koori ja orkestrit juhatas Meredith Davies, kelle kõrval dirigeeris väiksemat koosseisu teose autor.

„Sõjareekviemil” oli kuulajatele erakordne mõju. Ühe esiettekandel mänginud orkestrandi sõnul valitses loo lõppedes „surmvaikus [...], inimesed olid pisarais”. Baritonsolist Dietrich Fischer-Dieskau meenutust mööda „lõi esiettekanne niivõrd intensiivse atmosfääri, et lõpuks olin ma täiesti endast ära; ma ei teadnud, kuhu oma nägu peita.” Publiku ja kriitikute poolt üksmeelselt meistriteoseks tituleeritud „Sõjareekviem” leidis aukoha 20. sajandi suurvormide seas ning kui 1963. aastal valmis oopuse esmasalvestis, müüdi plaate viie kuuga 200 000 eksemplari. Teose pühenduse pälvisid kapten Michael Halliday (Britteni endine koolikaaslane, kes jäi 1944. aastal sõjas kadunuks), kapten Piers Dunkerley (Britteni sõber, kes lõpetas elu enesetapuga), kolonelleitnant Roger Burney (Peter Pearsi ja Britteni sõber, kes suri 1942. aastal Prantsuse allveelaeval) ja mereväelane David Gill (Britteni sõber, kes suri tegevteenistuses Vahemerel).

Oma suurteoses on Britten jätnud läbi Oweni luule tulevastele generatsioonidele hoiatava sõnumi, mis on jätkuvalt ajakohane. Jääb lootus, et meie põlvkond seda kuulab ja arvestab.

Evelin Kõrvits

Tallinna pommitamisest 9.–10. märtsil 1944. aastal

Nagu räägib rahvasuu, olla 1944. aasta 9. märtsil öhtul Tallinnas nähtud „kuradit“, kes leekivpunase mantliga tänaval jooksnud. Ja nii oligi! Kurat pääses tol öhtul jooksu Estonia teatrist, kus parasjagu etendus Eduard Tubina ballett „Kratt“. Kui etendus oli mõnikümmend minutit kestnud, algas õhuhäire ja järgnevas Nõukogude lennuväe vaippommitamises sai pihta ka Estonia teatrimaja ja mitmedki tsiviilriided kaotanud näitlejad pidid koju siirduma sellega, mis parasjagu laval seljas oli olnud. Tollane Estonia tantsija Garibaldi Kivisalu meenutab: „Kuradi osa täitis tantsija Friedrich Tilk, kes elas Paldiski maanteel. Niimoodi, sarved peas ja oma punase lehviva mantliga ta läbi linna koju jooksis. Kratti mänginud Boriss Blinoffi kostüüm oli tagasihoidlikum, rohekas, ja tema liikus koduni Vene tänaval.“

See erinevates variatsioonides lugu leekides Estoniast välja hüpanud kuradist on omal moel sümboolne. Tõepoolest, sellist „põrgut“ polnud eestlaste silmad arvatavasti vähemalt selle sõja ajal näinud. „Krati“ lavastaja Rahel Olbrei on meenutanud, et oli neidki ebauusklikke inimesi, kes tõsimeeli süüdistasid just teda krati väljakutsumisega Tallinnat tabanud hävingus.

Näha selle kõige taga „musti jõude“ on inimlik, kuid reaalsus oli mõnevõrra maisem ja paraku tihtipeale ka sõja paratamatus. Kui on esitatud väiteid, et märtsipommitamine oli midagi täiesti erakordset või ootamatut, siis päris tõele see ei vasta. See polnud kaugeltki mitte esimene kord, kui Tallinn sattus pommituslennuväe sihtmärgiks. Esimesed Punaarmee õhujõudude rünnakud Tallinnale toimusid 1942. aasta mai keskel. Mitu lennuväerünnakut toimus 14.–23. veebruarini 1943 ning seejärel kolm öist rünnakut 22.–25. märtsini ja hiljemgi. Kannatada said peamiselt elamukvartalid Kadriorus, Paldiski ja Pärnu maantee piirkonnas ja kesklinnas. Kokku hukkus lennuväerünnakutes Tallinnale 1943. aastal poolsada inimest. Tallinna pommitamises osalesid seitse

kauglennuväekorpust (nr 1–7) ja 45. kauglennuväediviisi, kokku 15 kauglennuväediviisi. Paari diviisi puhul ei ole ette antud sihtmärk teada, kuid teadaolevatest pidi ainult eelnimetatud 45. diviis ründama Tallinna kesklinna, ülejäänud aga sadamat ja raudteetaristut. Kas sihtmärgiks olid ka Lasnamäe ja Ülemiste sõjaväelennuväljad, jääb ebaselgeks. Kuid kuna neile pihta saadi, siis arvatavasti olid ka need sihtmärgid.

Tallinnat rünnati kahes laines, esimene kella poole üheksast kella kümneni õhtul (osalesid kõik diviisid) ja teine kella kolme ja viie vahel öösel (osalesid korpused nr 1–3 ning üks 6. korpuse diviis). Ametlikel andmetel visati operatsiooni käigus linnale 5640 pommi, millest õnneks kõik siiski sihtmärgini ei jõudnud.

Rünnaku tagajärgedest

Saksa poole andmetel kaotas punalennuvägi 23–25 pommitajat. Nõukogude poole andmetel jäi teadmata kadunuks 11 lennukit, kolm sooritasid hädamaandumise, kaks purunesid lennuvälja maandumisrajal ja ühe lasi arvatavasti alla Punaarmee õhutõrje. Arvestades väljalendude arvu (659), siis polnud punalennuväe kaotused suured, kuid seatud eesmärgid jäid suuresti täitmata. Õhurünnakuga tekitatud sõjalist kahju hindasid sõjaväevõimud tagasihoidlikuks. Kõige suuremaks kaotuseks hinnati kütuselao hävitamist Tallinna idaosas, kus põles ära üks miljon liitrit kütust. Suurematest sõjalise tähtsusega ettevõtetest põlesid maha vineerivabrik Luther AG ja Urania-Werke käsutusse antud kaablitehas, vähemal määral said kannatada ka Ülemiste ja Lasnamäe lennuväljad. Sadama tegevust rünnak ei katkestanud, kuid sai üks suurem mereväeladu ja remonditöökoda.

Saksa lennu- ja mereväe ohukaitseüksused ei suutnud rünnakut tõhusalt tõrjuda. Ametliku raporti järgi sai rünnaku tagajärjel surma 757 inimest, nendest 586 tsiviilisikut, 50 sõjaväelast ja 121 sõjavangi; raskelt vigastada sai 213 ja kergemini 446 inimest, vigastatute hulgas oli 65 sõjaväelast ja 75

sõjavangi. Hiljem leiti veel ohvreid, surmasaanute arvu hinnatakse kuni 800-le.

Linnas hävis või sai tõsiselt kannatada umbes 2000 ning tule- ja pommikahjustusi veel umbes 3000 hoonet. Enamikus olid need elumajad, lisaks Niguliste ja Immanueli kirikud, Eesti Kunstimuseum, Vaekoda, kolm teatrit (Estonia, Väiketeater, varieteeteater Plaza), koolid, haiglad, apteegid, kinod, hotellid, restoranid, pangad ning muud ühiskondlikud- ja ärihooned.

Lõpetuseks, arvestades eelnevat, siis rünnak Tallinnale 9. märtsil polnud sõjalises mõttes Nõukogude lennuväele just edulugu ja kannatada sai põhiliselt tsiviilelanikkond. Peavarjuta jäänud ja uute rünnakute hirmus elanikud lahkusid massiliselt maale. Rusudes linna tuli Nõukogude võimudel endil poole aasta pärast ise taastama hakata. See kestis aastakümneid, kuid isegi täna on märtsipommitamise tagajärjed linnapildis veel hoomatavad.

Peeter Kaasik

Eesti Mälu Instituudi vanemteadur

Kasutatud materjale:

Juske, Jaak. Tallinna märtsipommitamine 1944. Tallinn: Pegasus, 2014

Helme, Mehis. Õhusõda Eestis. Tallinn: Grenader, 2014

Liias, Taavet. Tallinna õhutõrje 1944. aasta märtsipommitamise ajal. – Akadeemia, 3/2010, 417–434

Metsis, Anne. Maapealne põrgu. – Eesti Naine, märts 2014, 24–27.

Rosenthal, Reigo. Tallinna 1944. aasta märtsipommitamine Punaarmee kaugtegevuslennuväe

dokumentide valguses. – Tuna 4/2022 77–92

Tallinn tules: dokumente ja materjale Tallinna pommitamisest 9.–10. märtsil 1944. koostanud Jüri Kivimäe ja Lea Kõiv. Tallinn: Tallinna Linnaarhiiv, 1997

Arete Kerge on lõpetanud klassikalise laulu erialal Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia bakalaureuseõppe dots Nadia Kuremi lauluklassis ning maksimumhindega magistriõppe Rooma Santa Cecilia konservatooriumis maestra Rebecca Bergi juhendamisel. Lisaks on ta täiendanud end Pesaros maestro Alberto Zedda Rossini-seminaril. Ta on pälvinud esikoha vaimuliku klassikalise muusika kategoorias Napolis toimunud Santa Chiara konkursil (2010), Santa Cecilia konservatooriumi parima laulja auhinna „Premio Via Vittoria“ (2011), III koha rahvusvahelisel ooperilauljate võistlusel Spoletos (2011) ja esikoha klassikalise laulu kategoorias rahvusvahelisel Flame muusikakonkursil Pariisis (2014). 2015. aastal valis Richard Wagneri Ühing ta aasta stipendiaadiks. Eestis on talle omistatud Marje ja Kuldar Singi nimeline preemia „Noor laulja 2010“. Arete Kerge on esinenud solistina Eestis, Soomes, Rootsis, Norras, Venemaal, Poolas, Itaalias, Prantsusmaal, Hollandis, Iirimaal, Kreekas, Šveitsis, USA-s, Kanadas ja Barbadosel. Arete Kerge on laulnud Zürichi Tonhalledes, Berliini Kontserdimajas ja New Yorgi Lincoln Centeris ning soleerinud orkestrite ees, nagu Berliini Kontserdimaja orkester, ERSO, Tallinna Kammerorkester, L'Orchestra Euro-Adriatica, Joensuu Sümfooniaorkester, Järvi Akadeemia Sinfonietta, Eesti Sinfonietta, Vanemuise sümfooniaorkester, Corelli Barokkorkester ja Peterburi Rimski-Korsakovi nim muusikakolledži sümfooniaorkester.

Tema ooperirollide hulka kuuluvad Guvernant (Britteni „The Turn of the Screw“), Angelica, Genovieffa (Puccini „Suor Angelica“), Tirsi (Händeli „Clori, Tirsi e Fileno“), Fanny (Rossini „La cambiale di matrimonio“), Madama Vezzosa (pearoll Vincenzo Legrenzio Ciampi ooperis „La favola dei tre gobbi“), Lisetta (pearoll Leonardo Leo ooperis „La zingaretta“), Kate Pinkerton (Puccini „Madama Butterfly“), Rosina (Mozarti „La Finta Semplice“), Nella (Puccini „Gianni Schicchi“) ja Sandrina (Mozarti „La finta giardiniera“). Suurvormidest kuuluvad Arete Kerge repertuaari teosed barokist nüüdisajani. Lisaks on ta laulnud koos maailmakuulsa baritoni Renato Brusoniga tähistamaks 50 aasta möödumist maestro lavakarjääri algusest.

Mati Turi on hinnatud ja nõutud tenor nii Eestis kui ka välisteatrite lavadel. Tema repertuaari, mis hõlmab muusikat barokist eesti nüüdiseliloojate teosteni, kuulub rikkalik valik ooperirolle ja oratooriumite soloosi, samuti on ta üles astunud kammerlauljana ning olnud pikka aega Eesti Filharmoonia Kammerkoori liige. Mati Turi on lõpetanud Heino Elleri Muusikakooli koorijuhtimise erialal (1988) ning Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia Ants Üleoja dirigeerimisklassis (1996). Ta on täiendanud end laulu alal nii Ervin Kärveti kui ka 2005. aastast alates Jaakko Ryhäneni käe all Soomes. Aastatel 1992–2004 laulis Mati Turi Eesti Filharmoonia Kammerkooris, astudes üles aktiivselt ka solistina.

Mati Turi rahvusvaheline solistikarjäär ooperilauljana hoogustus 2005. aastal Juhana rolliga Joonas Kokkoneni ooperis „Viimased kiusatused“ Tampere Ooperis. Vabakutselise lauljana on ta üles astunud ka Soome Rahvusooperis, Hollandis Enschedes resideerivas Nationale Reisoperas, Chemnitzis Saksamaal, Stuttgardi Ooperis, Rahvusooperis Estonia, Vanemuise teatris ning teinud kaasa Inglise Opera Northi, Longborough Festival Opera ja Nargen Opera lavastustes. Kammermuusikuna on Mati Turi kauaaegseks partneriks olnud pianist Martti Raide, kellega koostöö algas 2007. aastal. Igale hooajale on duo toonud publikuni vähemalt ühe uue laulukava. Lisaks Eestile on duo esinenud USA-s, Kanadas, Venemaal ja Saksamaal. Mati Turi on pälvinud Eesti Kultuurkapitali aastapremia (2002), Eesti Kultuurkapitali stipendiumi „Ela ja sära!“ (2007), Eesti Muusikanõukogu ja Eesti Kultuurkapitali preemia (2012), Eesti teatri muusikalavastuse aastaauhinna (2014) Tannhäuseri tegelaskuju kõrgetasemelise vokaalse teostuse eest Richard Wagneri ooperis „Tannhäuser“ (Rahvusooper Estonia) ja Georg Otsa nimelise auhinna (2018).

Taavi Tampuu on lõpetanud 2001. aastal Karlsruhe Muusikakõrgkooli laulu ja muusikaõpetuse erialal ning 2004. aastal Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia ooperilaulu erialal. Alates 2002. aastast on ta teinud

erinevaid rolle Rahvusooperis Estonia ja Vanemuises, kus tema viimaste osatäitmiste seas on Masetto Mozarti ooperis „Don Giovanni“ (2021), Antonio Donizetti ooperis „Linda di Chamounix“ (2021), Melot Wagneri ooperis „Tristan ja Isolde“ (2022), kapten Carbon de Castel-Jaloux Tambergi ooperis „Cyrano de Bergerac“ (2023) ja Achillas Händeli ooperis „Julius Caesar“ (2023). Taavi Tampuu on olnud tegev ka oratooriumi- ja kontsertlauljana. 2019. aasta sügisel astus ta üles Joonasena Rudolf Tobiase „Joonase lähetamises“ EMTA uue kontserdisaali avapidustustel ning sama teose salvestamisel ja ettekandel 2023. aasta sügisel. Aastast 2009 on ta Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia lauluosakonna õppejõud ja aastast 2012 Heino Elleri Muusikakooli klassikalise laulu õpetaja.

Rahvusooper Estonia poistekoori asutas 1971. aastal professor Venno Laul Riikliku Akadeemilise Meeskoori poistekoorina, hiljem kandis see üle kümne aasta ka Eesti Poistekoori nime. Alates 1997. aastast kuulub koor Rahvusooper Estonia koosseisu ning 2001. aastal asus kunstilise juhi ja peadirigendina ametisse Hirvo Surva. Rahvusooper Estonia poistekoor töötab kooristuudiona, millel on neli koosseisu: põhikoor, noormeestekoor ja kaks õppekoori – Jukud ja Juhanid. Põhikoor töötab klassikalise segakoori printsiibil ning häälemurde läbinud poisid jätkavad laulmist tenorite või bassidena ja liituvad ühtlasi ka noormeestekooriga. Lisaks tegutsevad põhikoori juures ka noormeeste kvintett ja poiste sekstett. Koori tegevuse peamised eesmärgid on eesti poistelaulu traditsioonide edendamine ja tutvustamine, lauljate vokaalsete ja muusikaliste oskuste arendamine ning nende vaimsete väärtushinnangute kujundamine.

Väga heaks kogemuseks on võimekatele laulupoistele osalemine rahvusooperi etendustes. 2017. aastal jõudis lavalaudadele ka poistekoori oma muusikalavastus – Andres Lemba „Kastanid tulest“ (libreto Jaanus Vaiksoo, lavastaja Uku Uusberg). Kooril on suuri teeneid eesti koorimuusika tutvustajana ja klassikalise muusika esitajana nii kodu- kui ka välismaal ning vaimustunud vastuvõtu osaliseks on saanud paljudes Euroopa

riikides, aga ka Iisraelis, Kanadas, USA-s, Austraalias, Hiinas, Jaapanis, Lõuna-Koreas ja mujal. Koor on võitnud mitmeid väärikaid auhindu ja eripreemiaid ning on 2015. ja 2018. aastal nimetatud Eesti Kooriühingu poolt aasta kooriks. Rahvusooper Estonia poistekoori ja noormeestekoori peadirigent on Hirvo Surva, kontsertmeister Andres Lemba, koormeistrid ja õppekooride juhatajad Mariliis Kreintaal, Elina Kaasik, Maret Poll ja Martin Einmann, seksteti ja kvinteti juhendaja Riivo Jõgi, vokaalpedagoog Külli Kiivet, solfedžoõpetaja Mall Ney, mänedžer Tiina Leedu ja assistent Anne Ots.

Hirvo Surva on lõpetanud koorijuhtimise erialal Georg Otsa nimelise Tallinna Muusikakooli (1983, õpetaja Silvia Mellik) ja Eesti Muusikaakadeemia (1990, prof Ants Üleoja dirigeerimisklass). Alates 1991. aastast on ta tegutsenud aktiivselt noorte- ja üldlaulupidude dirigendina ning oli VIII ja IX noorte laulupeo kunstiline juht. Hirvo Surva oli ka 2014. aastal toimunud XXVI üldlaulupeo kunstiline juht. Hirvo Surva on juhatanud mitmeid koore; praegu on ta Revalia kammermeeskoori dirigent ja alates 2001. aastast Rahvusooper Estonia poistekoori peadirigent. Tema käe all on koorid osalenud edukalt mitmetel rahvusvahelistel konkurssidel ja võitnud arvukalt auhindu. Ta on olnud paljude konkursside žürii liige nii Eestis kui ka välismaal. Alates 2001. aastast on Hirvo Surva Eesti Koorijuhtide Liidu esimees ja aastast 2019 taas Eesti Kooriühingu esimees. Aastatel 2006 ja 2010 oli Surva külalisena resident-professoriks Oregoni Ülikoolis USA-s. Käesoleval ajal õpetab ta koorijuhtimist Tallinna Muusika- ja Balletikoolis ning Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias.

Hirvo Survat on tunnustatud mitmete auhindadega: rahvusvahelise koorifestivali „Tallinn“ parima dirigendi auhind (2001, 2003), Eesti Kultuurkapitali aastapreemia (2002), Eesti Noorte Kommertskoja auhind väljapaistvale Eesti noorele inimesele (TOYP) kultuuri vallas (2002), Eesti Kooriühingu aasta dirigendi auhind (2003), Rakvere linna aumärk (2004), Tallinna linna teenetemärk (2005), Kultuurkapitali rahvakultuuri

aastapremia (2008), Gustav Ernesaksa nimeline preemia (2012), aasta muusik 2014, aasta inimene 2018, Eesti Vabariigi Valgetähe III klassi teenetemärk (2015), Riho Pätsi Koolimuusika Fondi preemia (2018) ja Eesti Muusikanõukogu muusikapremia (2021).

Tartu Ülikooli Akadeemiline Naiskoor (TÜAN) on 1945. aastast tegutsenud kontsertkoor. Koori lauljaskonnast enamiku moodustavad Tartu Ülikooli tudengid ja vilistlased, mis muudab koori vaimult ärksaks ja nooruslikuks ning tagab ka traditsioonide au sees hoidmise ja järjepideva edasikandmise. Naiskoor on pälvinud nii kodumaistel kui rahvusvahelistel konkurssidel ja festivalidel rohkelt auhindu, millest viimaste hulka kuuluvad I koht VIII Eesti nais- ja neidudekooride võistulaulmise A-kategoorias (2023) ja II koht Fleischmanni rahvusvahelisel konkursil (Fleischmann International Trophy Competition, Corki rahvusvahelise koorifestivali raames Irimaal, 2023). Loomisest alates on koor osalenud kõikidel Eesti laulupidudel, olnud üks üliõpilaslaulupeo Gaudeamus traditsiooni algatajaid ja kandjaid. TÜANi jaoks on oluline aktiivne kontserttegevus, mille hulka kuuluvad nii kontsertetendused, konkursid kui ka laulureisid. TÜANi dirigent on Triin Koch, koormeister Siim Kornel ja hääleseadja Viviane Kallaste.

Eesti tippkammerkoori **Collegium Musicale** asutas 2010. aasta oktoobris dirigent Endrik Üksvärav, kes juhatab koori ka praegu. Erilise kõla ja kõrgetasemeliste esituste poolest tuntuks saanud koori repertuaar ulatub renessansist tänapäeva, erilise tähelepanu all on eesti heliloojate looming. Lisaks *à cappella* kooriteostele esitatakse suurvorme. Collegium Musicale ligi 14 tegevusaasta sisse jäävad lisaks Eestis toimunud muusikasündmustele eriilmelised kontserdid ja festivalid Itaalias, Prantsusmaal, Venemaal, Saksamaal, Tšehhis, Poolas, Soomes, Maltal, Iisraelis, Liibanonis, Kreekas, Hollandis, Jaapanis, Kanadas ja USAs. Koostööd on tehtud orkestrite ja ansamblitega, nagu Helsingi Barokkorkester, Hamiltoni Kammerorkester, Raschèr Saxophone Quartet,

NFM Leopoldinum Kammerorkester, ERSO, Tallinna Kammerorkester ja barokkorkester Barrocade (Iisrael). Koor annab aastas ligikaudu 40 kontserti. 2019. aastal külastas Collegium Musicale projekti „Unustatud rahvaste radadel“ raames kõiki soome-ugri hõimurahvaste alasid, mida helilooja Veljo Tormis on oma suurtsüklis muusikaliselt kujutanud. 2023. kevadel tähistati Saksamaal Collegium Musicale kontserdiga Rudolf Tobiase 150. sünniaastapäeva. Collegium Musicale on üllitanud kuus plaati, sh Erkki-Sven Tüüri koorimuusikaalbumi „Canticum Canticorum Caritatis“ (2023, Alpha Classics), mis pälvis Saksamaa plaadikriitikute auhinna. Eesti Kooriühing on tunnustanud Collegium Musicalet kolmel korral aasta koori tiitliga (2011, 2014 ja 2017). 2018. aastal omistati koorile ja Endrik Üksväravale Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapreemia Eesti koorimuusika särava edendamise ning pühendunud ja kõrgetasemelise tutvustamise eest nii Eestis kui ka välismaal.

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia koor (EMTA koor) on õppekoor, mis on järjepidevalt töötanud aastakümneid. Kollektiivis laulavad peamiselt dirigeerimise ja muusikapedagoogika eriala üliõpilased, kelle seas on ka arvestataval hulgal välistudengeid. Koori repertuaar koosneb eesti ja kogu maailma kooriliteratuurist – varajasest gregoriaani laulust ja polüfooniast nüüdisheliloojate uudisteosteni. Viimasel ajal on esitatud näiteks Bachi, Haydni, Mozarti, Monteverdi, Durante'i, Clementsi, Pärdi ja Tormise loomingut. Koor on teinud koostööd mitmete kollektiividega, sh Corelli Barokkorkester, Tallinna Kammerorkester ja Eesti Filharmoonia Kammerkoor. EMTA koori on juhitanud Toomas Kaptern, Ants Soots, Kuno Areng, Ants Üleoja, Kare Hanken, Robert Cowles, Jaan-Eik Tulve, Toomas Siitan, Dag Nielsen, Jurjen Hempel ja Lodewijk van der Ree. Esinetud on Hispaanias, Soomes, Portugalis, Venemaal, Lätis ja erinevates Eesti linnades. 2010. aastast oli koori kunstiline juht ligi kümme aastat Tõnu Kaljuste, hetkel jätkab selles rollis Hirvo Surva.

Alates 2015. aastast on saanud tavaks, et kooridirigeerimise eriala lõpetajad esitavad kontserteksamil suurvormi koostöös EMTA sinfoniettaiga – nii on ette kantud muuhulgas Haydni „Harmoniemesse“, Mozarti reekviem ja „Krönungsmesse“, fragmendid Tobiase oratooriumist „Joonas“ (Silvia Tobiase redaktsioonis), Vivaldi „Dixit Dominus“, Pärdi „Te Deum“ ja Uusbergi „Kiituselaul“. Viimastel aastatel on EMTA koor jõudnud märgatavalt kõrgele professionaalsele tasemele, sest aprillis 2022 osaleti EMTA suures saalis nii nõudliku teose ettekandel, nagu seda on Carl Orffi ooper „Kuu“ ehk „Väike maailmateater“, mille lavastaja oli Orffi õpilane Thomas Wiedenhofer ning muusikaline juht ja dirigent Toomas Kapten. Eestit esindati väga edukate kontsertidega maailma koorimuusika EXPO-I Lissabonis septembris 2022 ning Jeju rahvusvahelisel kooride festivalil ja sümposiumil Lõuna-Koreas veebruaris 2024.

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia sümfooniaorkester (EMTA SO) on Eesti professionaalsete orkestrantide kasvulava. Orkestrit on juhatanud paljud tuntud Eesti dirigendid, nagu Roman Matsov, Vallo Järvi, Peeter Lilje, Eri Klas, Vello Pähn, Paul Mägi, Jüri Alpernten, Arvo Volmer, Andres Mustonen, Toomas Kapten, Toomas Vavilov, Risto Joost ja Erki Pehk, samuti on musitseeritud välisdirigentide käe all: Michel Tabachnik (Šveits), Jin Wang (Austria), Colin Metters (Inglismaa), Cecilia Rydinger Alin (Rootsi) ja Lutz Köhler (Saksamaa).

Ühel hooajal toob orkester publiku ette keskmiselt seitse kava. Korraldatakse koostöökonserte Eesti Riikliku Sümfooniaorkestriga. EMTA SO on saanud tunnustust kontsertreisidel Rootsi, Soome ja Saksamaale. Neljal korral (2002, 2005, 2016 ja 2023) on orkester esinenud Berliinis toimival festivalil „Young Euro Classic“, kust kahel korral on koju toodud uudisloomingu preemia: 2005. aastal Ülo Kriguli teosega „JenZeits“ ning 2016. aastal Liisa Hirschi teosega „Mechanics of Flying“. 2009. aastal oli EMTA SO Läänemere-äärsete maade muusikaakadeemiate ühenduse (ABAM) orkestriakadeemia baasorkester. 2010. aastal kandis EMTA SO

esimesena Eestis ette Krzysztof Penderecki „Concerto grosso” ja „Ciaccona” – viimase neist helilooja enda dirigeerimisel. EMTA SO oli baasorkester nii 2017. ja 2023. aasta noorte laulupeol kui ka 2019. aasta üldlalupeo teise päeva kontserdil. 2019. aasta septembris esines EMTA SO Arvo Volmeri juhatusel uue EMTA kontserdi- ja teatrimaja pidulikult avakontserdil.

Käesoleval „Sõjareekviemi” ettekandel olid orkestri abidirigendideks Toomas Vavilov ja Kaur Pennert.

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia sinfonietta (EMTA sinfonietta) on projektipõhine kammerorkester, mille koosseis varieerub vastavalt repertuaarile. Pillimängijate tuumiku moodustavad valdavalt EMTA üliõpilased, kuid orkestritöösse on kaasatud ka vilistlased. Sinfonietta osaleb dirigeerimise eriala üliõpilaste koolitamisel, pakkudes tulevastele dirigendidele praktikavõimalust orkestrijuhatamisel. Samuti osaleb sinfonietta kompositsiooni eriala tudengite uudisloomingu ettekannetel ning muus EMTA kontserttegevuses, sageli koos EMTA kooriga.

Toomas Kapten on tunnustatud eesti dirigent ning pedagoog. Ta on lõpetanud koorijuhtimise erialal Tallinna Muusikakeskkooli ning õppinud samas ka kompositsiooni. Aastatel 1976–1981 õppis Kapten koorijuhtimist Tallinna Riiklikus Konservatooriumis Kuno Arengu juhendamisel ja orkestridirigeerimist Roman Matsovi klassis. Õpinguid jätkusid 1981–1983 Leningradi Konservatooriumi assistentuuris koorijuhtimise erialal Jelizaveta Kudrjavitseva ning aastast 1985 orkestri- ja ooperidirigeerimise erialal Aleksander Dmitrijevi juhendamisel. Aastatel 1983–1987 töötas Toomas Kapten Vanemuise teatri dirigendina (peadirigent 1985–1987). 1986. aastast töötab ta Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias koorijuhtimise ja orkestridirigeerimise õppejõuna. Ta on juhendanud ka dirigeerimise meistrikursusi mitmetes Euroopa linnades.

Toomas Kaptenit kui inspireerivat pedagoogi on iseloomustanud soojade sõnadega tema õpilased:

„Prof Toomas Kapten on justkui elav muusika kehastus – algul mitte kergesti mõistetav, ega lähenetav, kuid viimaks üks südamlikumaid inimesi. Vaatamata mitmekülgsel elukogemusele ning laiale muusikalisele haardele on ta siiski väga õpihimuline avastamaks veel tundmatut. Tänu sellele omadusele on tal mitmekesised ning valdkondadeüleised teadmised, mida ta on alati valmis oma õpilastele jagama ühe ülla eesmärgi nimel – muusika. Ükskõik, missugune teos parasjagu käsil on, suudab ta hetkega olla helitööst niivõrd inspireeritud, et selline hoiak kandub edasi ka õppuritele ülejäänud eluks.“ (Lisanna Laansalu)

“Meenutan senini soojalt oma esimesi tunde professor Toomas Kapteniga. Esimese nädala jooksul, mil ta minuga esmalt kohtus, suutis ta täpselt osutada sügavalt filosoofilisele võitlusele, millega olin maadelnud pea kogu oma muusikaõpingute jooksul – et muusika ei seisne üksnes tehnilises vilumuses, vaid see asub kusagil sügavamal meie sees. Just see tema terav ja läbinägelik loomus koos pidevate otsingutega sügavama muusikategemise juurde on teinud temast inspireeriva õpetaja ja hämmastava artisti. Ühes julgusega otsida uusi muusikalisi väljakutseid näitab professor Toomas Kapten meile jätkuvalt muusika tohutut väärtust ja selle olulisust meie kõigi jaoks.“ (Zhizhong Danny Xie)

 Tallinn

EESTI KULTUURKAPITAL